

PLŪSTRĀMIKĀUPE!

AR INGŪNU RĪBENU SARUNĀJAS SIGNE ŠĒNFELDE

FOTO - JĀNIS DEINATS (FOTOCENTRĀ), STILS - NATALIJA JĀNSONE, GRIMS - TATJANA VLASOVA

«Aģentūru Rīga 800», kuras ģenerāldirektore kopš 1997. gada novembra bija diplomēta arhitekte Ingūna Rībena, bezceremoniāli likvidēja dažus mēnešus pēc krāšņās jubilejas. Arī celš uz svētkiem bija dāsns kaisīts ar daudzo un dažādo rīcības komiteju, politiku, domnieku un vienkārši svarīgu cilvēku strīdiem un bezkaisīgo novērotāju kaislīgiem apgalvojumiem, ka nekas tur nesanāks. Un tam visam pa vidu – emocionāla un strādīga sieviete Ingūna Rībena. «Rīgas 800» māte, kā skaidrības dēļ viņu mēdza dēvēt prese.

«Septiņpadsmitajā augustā jutus kā karavīrs pirms izšķirošas kaujas. Atbildība – uz sajukšanas robežas. Sirdzāļu pudelīšu rinda kā patronjosta. Biju pārdomājusi visu: skatījos uz vīru un meitenēm, kurām ir deviņi gadi – viņas jau paaugušās, gan izdzīvos arī bez manis, pēdējos mēnešus man bija normāla alga, viņām varētu būt labi pabalsti... Gribēju būt tur, kur varētu būt nepatikšanas, ja gadījumā kas – lai tad es krītu pirmā. Un tas deva mieru – atrašanās potenciāli kritiskās vietās. Ir pretīgi kā žurkai slapstīties drošībā,» par Rīgas jubilejas dieenu izjūtām stāsta Ingūna. Mazliet vēlāk viņa klusākā balsī piebilst, ka apraudājusies, kad viņai labus vārdus teica Imants Ziedonis. *Nu kas tas ir, ar jums, stiprajām sievietēm. Smaida, kad lamā, bet raud, kad saka ko labu...*

Ingūna Rībena ir divdesmit divu gadu veco dvīņu Asnātes (studē LU Sociālo zinātņu fakultātē) un Aksela (studē AML Medicīnas fakultātē) un devingadīgo dvīņu Zanes un Žaklines mamma, arhitekta Uga Zābera sieva. Nejautāju par politiku. Jautāju par izjūtām un sajūtām.

– Kāpēc mūsdienu sievetei ir vajadzīgi bēri?

– Pēc būtības un no prāta konstrukciju viedokļa – tam tā nemaz nevajadzētu būt, ka man ir četri... Mana māsa, omulīgs mājas cilvēks, gan sapnoja par desmit bēniem, bet viņai ir tikai divi. Tā ir skaidra zime, ka ir kas Augstāks, kas lemj mūsu ceļus. Un katrs iet tos, kuri lemti. Mani šī apziņa atvieglo.

Divdesmit trīs gadus es divām galvinām mazgāju matus. To neviens nejautā un nieiedomājas... Man mūža beigās nevajadzēs jautāt, kāda jēga bijusi dzivei – es būsu izaudzinājusi četrus bērnus. Vai tā nav Likteņa dāvana – iespēja vienā dzīvē izdzīvot divas? Kad piedzima pirmie bērni, man bija divdesmit trīs gadi, kad otrie, – trīsdesmit pieci, un tas ir pilnīgi kaut kas cits. Cik daudz ir paštaisnu cilvēku, kuri skaidri zina, kā jāaudzina bērni. Ja man būtu tikai jaunībā dzimuši bērni, es arī skaidri zinātu, kā jāaudzina. Bet tad nāk pasaulē vēl divi, man ir cits vecums, cita pieredze un – viss ir pilnīgi citādi! Bērni lauz aksiomas, ko sevi iestellē. Ir Jaudis, kuri kā pulkstenis notiksk, norauztās un apstājas. Un tad viņiem sāk riebties viss, kas pasaulē nāk klāt, – vai tā ir mūzika vai ēdienu receptes, vai cepures. Viss viņus kaitina... Es visu laiku esmu attīstībā, procesā, jūtu, ka dzive ar mani strādā. Un tas bezgalīgais mīlums, kādu saņemu no saviem bērniem!... Es nevaru izstāstīt, kā mani tas stiprina.

Bērni ir atbildība, kas nebeigsies nekad.

– Kā jārunā ar bērnu? Kā ar pieaugušu?

– Vienmēr – kā ar lidzvērtīgu. Vispirms bērnam ir jājūt, ka viņu mil. Milestība atver visas durvis.

Ar bērnu ir jābūt godigam un patiesam. Jo bērni tāpat visu saprot. Savus pirmos divus saudzēdama, labu gribēdama, centos

šo to nestāstīt, šo to notēlot. Atceros kādu vakaru (viņiem varbūt bija trīs gadiņi) – biju viņus nolikusi gulēt, dzīvokli tumšs un kluss, sēdēju viena virtuvē un raudāju. Asnāte, it kā garām ejot, ienāca virtuvē – pilnīgā tumšā, pilnīgā klusumā... Viņa uzlika savu roku uz manējās, glaudīja to un teica: *mammīt, tev ir visskaistākā roka pasaulē!* Nespēju parunāt, kaklā kamols bija tik liels un asaras līja vēl trakāk... *Mammīt, tev ir visskaistākā kleita pasaulē!*... Tajā mirklī sapratu, ka nav jācenšas tēlot pilnīgi neko! Io viņi visu zina pēc būtības. Visu. Prāta konstrukcijas, ka mēs palikām kopā, lai bērni neciestu, neiztur kritiku, – viņi nevar neciest, ja ģimenē starp māti un tēvu nevalda patiesība un milestība! Tas drizāk var radīt kroplu priekšstātu par to, kas vispār ir ģimene. Bērniem ir vajadzīga patiesība tāda, kāda nu tā ir.

– Kas ir ģimene?

– Kaut vai – tā ir vide, kurā mēs visi kopā mitināmies, kur mums patīk atgriezties, kur esam savējie. Šis laiks tiešām ir ļoti grūts, jo visi ir tā noskrējušies, tā noguruši. Kādreiz mamma sacīja: jo vecāks kļūsti, jo ātrāk laiks skrien. Mans laiks skrien nenormāli ātri. Bet, kad arī lielā meita saka – *ārprāts, nepaspēju ziemas mētelim nopirk pogas, kad ir jau marts!*... Varbūt tas ir kas objektīvs – tas, kas notiek ar laiku, ar tempu?

Ģimeni nevar definēt vārdos. Tā ir izjūta un, manuprāt, stafetes veidā nododama paaudžu paaudzēs. Ģimene ir kā patvēruma, kā droša osta, kur esi piedeiris vienalga kāds – klubs, slims, lamāts, pelts, celts. Tevi neanalizēs, nevētis, bet milestībā pieņems. Tāda bija manu vecāku ģimene, un – es neko citu par ģimeni nezinu.

– Jūs savā ģimēnē, savās mājās, varat būt patiesa? Tāda, kā esat?

– Nē, bet ne tā iemesla dēļ, kas pirms varētu ienākt prātā. Drizāk – tā ir mana personiska šābriža problēma. Darbā ap mani ir neaptverama jezga, daudz cilvēku, daudz informācijas. Tad ir tā, ka gribi būt viens. Bet – aizeju mājās, un... tā tikai trūka, lai visi četri man negribētu ko pastāstīt, ka viņi katrs neklausītos savu mūziku, ka viņiem nenāktu draugi: viņi iet guļēt vēlāk nekā es un ceļas pirms manis... Tā ka diennaktī nav mirķja, lai es pabūtu pati ar sevi. Tāpēc neesmu patiesa. Turos. Nezinu, ciktāl vispār esmu es pati. Cik sevi atceros, vienmēr esmu bijusi trissimtprocents pienākuma iemiesojums. Ja man kāds jautātu – *ko tu tagad vēlētos* –, nevarētu atbildēt, jo man nekad nav laika par to, kas vispār ir ģimene. Bērniem ir vajadzīga patiesība tāda, kāda nu tā ir.

Bērnbā mēs ar tēvu risinājām nesteidzīgas, mierīgas sarunas. Atceros, kā viņš stāstīja par Vērmani. Man toreiz bija kādi pieci gadiņi, braucām uz Ādažu kapiem, kur apglabātī tēva vecāki, un paps pina brūklenāju vainadziņu. Kā virietis pin – ar tādiem raupjiem pirkstiem un dziedāja man *„...vientuļš zaļo brūklenājs“* un pēc tam stāstīja par Vērmani, par šīs dziesmas un parka vēsturi. Tādas sarunas un epizodes paliek atmiņā uz mūžu, un ne tikai informatīvi, bet – galvenais – emocionāli.

Tādus brižus no savas bērniņas atceros bezgalīgi daudz, bet reti ko tādu esmu ►

piedzīvojusi ar saviem bērniem, jo vienmēr esmu *rītenī*. Un nevis tāpēc, ka gribu iegūt vairāk par eksistencei nepieciešamo. Man liekas – viss ir tik ellišķīgi sakonstruēts, lai izķēzitu cilvēkiem būtiskākās dimensijas un kategorijas.

– Šos gadus vīrs ir bijis jūsu ēnā..?

– Man gan nekad šajos gados nav līcīs, ka esmu stāvējusi saulē. Katrs negatīvais pieņēmums, apgalvojums vai izdomājums tika ilustrēts ar manu seju. Bērni klusējot pārdzīvoja. Bet viņi ari zināja, kā tas ir patiesibā. Un viņi mācījās no tā. Un zināja robežas, kurus nekad nepārkāpu. Man ir savas attiecības ar Visaugstāko.

No otras puses, – pat ja tā būtu. Katram cilvēkam ir sava iekšējā mentalitāte. Uģis ir kluss un izturēts cilvēks. Viņš netiecas būt sabiedrības centrā pretstatā savam nelaiķa brālim grafiķim Vilnim Zāberam, kurš cilvēkos vienmēr gribēja būt pirmā vijole. Viena no Uga rakstura kvalitātēm, kādēļ man ir viegli ar viņu dzivot, ir: viņš atļauj man būt tādai, kāda esmu, un dzivot savu dzīvi. Viņiesiņ nereti ir mačo ambīcijas un vēlme ierādīt sievieti kādu zināmu lomu viņa dzīvē. Es augstu vērtēju, ja virietis cienā sievieti, viņas tiesības uz darbu un brīvu izvēli. Droši vien Uģim būtu vieglāk ar kādu pavisam citādāku sievieti, bet izvēle pieder viņam, un gan jau ir savi iemesli, kurus mēs skalji nepārrunājam, kādēļ viņam ir pietiekami interesanti dzīvot kopā ar mani.

– Un tomēr – darbos aizņemtas sievietes virieša sirdi mēdz iekārot citas, darbos mazāk noslogotas. Tāda diemžēl ir sieviešu pasaule. Nebija bail...?

– Nē. Man ne par ko nav bail, jo sekoju savai nolemtībai. Tā, kā nesen intervija teica Nekrošus – nevajag sasprindzināties pat uz domāšanu, kur nu vēl uz dzīvošanu!... Dzīvei vajag jaut tecēt kā milzīgai rāmai upei. Es sev negribu neko paturēt, esmu laimīga par katu dienu, par katu stundu, par katu mirkli, kas man ir. Ja, sagrabt gribēdam, rauties uz visām pusēm, nevari plūst, nevari dzivot savu dzīvi. Tas varbūt ir raksturīgi agrinai jaunībai (un ir cilvēki, kuriem simptomi nepāriet visu mūžu), ka piešķiram ārkārtīgi lielu lomu kaislībām, problēmām, kas saistītas ar tuvo cilvēku. Un visbiežāk problēma nav tuvajā cilvēkā, bet tajā, ka tev pašā nav kaut kas kārtībā, ka pats nesaproti savu ceļu, ka to, kā tev pietrūkst, prasi no otra. Un tad – vai nu viņš to tev var dot, vai nevar, un tad tu kļūsti atkarīgs no viņa...).

Es varu kā upe plūst mierīgi vai brižiem krācīni, kā man tik, un viņš var kā upe plūst mierīgi. Un, kamēr tas tā ir lemts,

Man ne par ko nav bail. Jo sekoju savai nolemtībai.

cieti lasījām, – bija jābūt konstruktīvai sarunai. Tēva skaudri krietnos kritērijus esmu ķēmuši par savas atskaites sistēmas pamatu. Tā ka *ņuņņāšanās*, *auklēšanās*, sevis žēlošana un *mikstuma laišana* man nav raksturīgas. Un sieviešu sports par viriešiem un visādās lidzīgas cūcības, kas valda sieviešu pasaulē, nekad nav bijušas manu izteiksmes lidzēju arsenālā. Neciešu netīribu – ne fizisku, ne, vēl jo vairāk, garigu.

– Gribat teikt, sevī esat izskaudusi savu «sievišķo dabu»?

– Protams, mani ir šie sievietes instinkti. Piemēram, nāk pārītis mājās no viesībām, ir jauks noskaņojums, viņai šķiet, ka ir izskatījusies Joti labi, vieglis reibums, un pēkšņi viņš sāk jūsmot par citu sievieti. Nu fizioloģija ir fizioloģija – ja mēs iedu-

mēs esam kopā. Nu kā virietim var pie-trūkt, ja esmu iedzījinājusies savā darbā? Siltas pusdienas? Uzmanība? Tas tācu ir interesantāk, ja dzīve ir dažāda. Turklat tik ekstrema situācija kā astoņsimtgade neturpinās ilgi. Vai no astoņpadsmit līdz astoņdesmit gadu vecumam pēc darba vienā noteiktā laikā ēst kopīgas vakariņas, pēc tam spēlēt dambreti, skatīties seriālus un likties gultā?

– Kā jūs sadzīvojat ar «nolādētā otrā dzīuma» problēmu? Jūsu neatbilstību iemēmamajam amatam tāču nereti argumentēja ar faktu, ka esat sieviete.

– Man dzīumpiederiba nav traucējusi, drizāk pat palidzējusi. Šovasar bija ilga saruna ar «Moskovskaja pravda» korespondentu, solidu kungu ap sešdesmit. Viņš man teica: *ja jums vismaz būtu kupritis vai kliba kāja, pret jums izturētos sadzīgāk*. Mani pārsteidz kas cits: es vissmanāk *dabūju* no sieviešu pasaules. Iespējams, tādu riebīgu kategoriju dēļ kā skaudība, nenovidība, greizsirdība. Tās sieviešu pasaule ir dzīvas. Esmu *sista* nepamatotu izdomājumu dēļ. Lai gan es, pati būdama sieviete, kā klints esmu stāvējusi par sievietēm un visām sieviešu vājibām, vienkārši zinot, kā tas mums ir.

Pēc savas iekšējās uzbūves esmu kā virietis. Manam tēvam nebija dēlu, – atceros bērnbā nedrikstēju krist emocionālos izvirdumos un kaprizi atļauties pasludināt – es to gribu –, man vajadzēja analitiski formulēt un pamato. Vai mēs kopā malku zāģējām, vai brūklenāju vainagu pinām, vai Ojāru Vā-

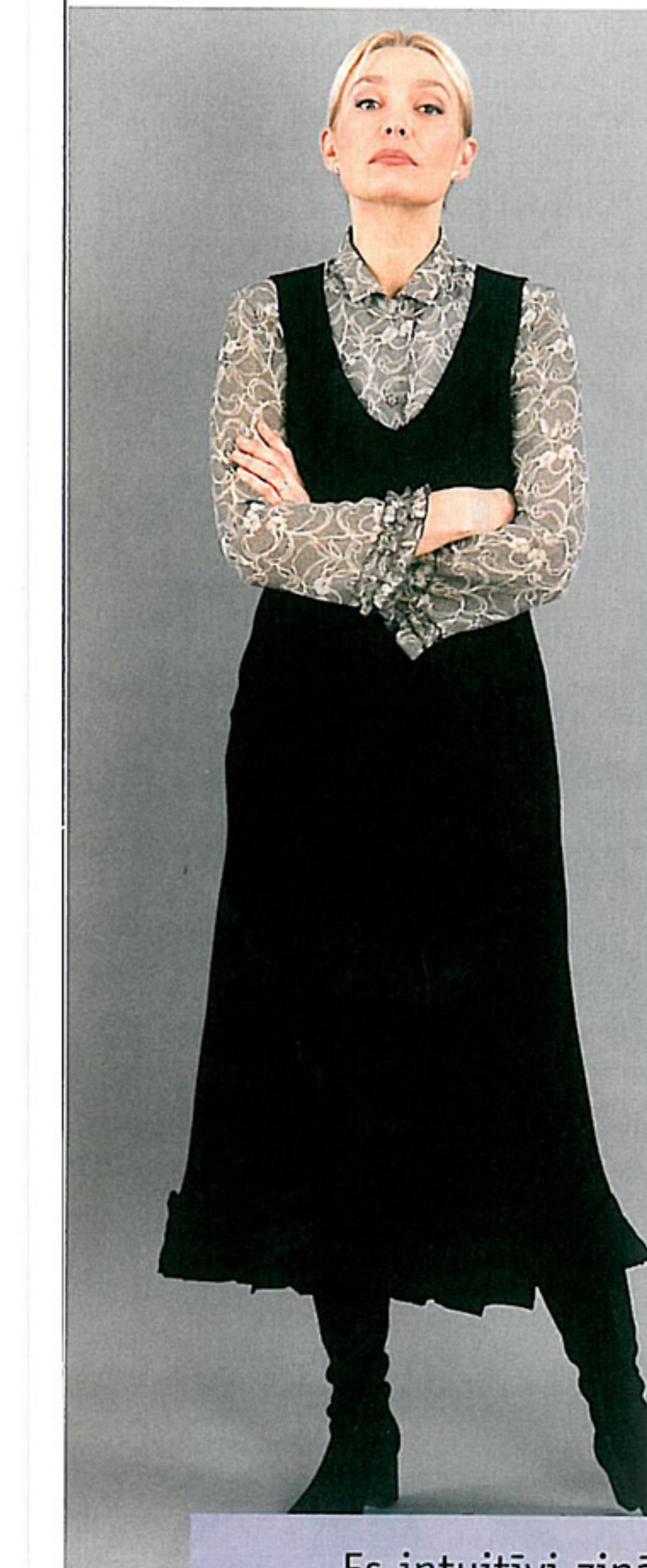
ram ar adatu pirkstā, protams, sāp! Bet mani Joti nepatik, ka mani ir šādas fizioloģiska līmeņa izpausmes.

Kopš mazotnes centos būt pārākajā pakāpē laba visos virzienos – tīriga, apzinīga, centīga, visu iemācīties, sportot, spēlēt klavieres, zīmēt un vēl būt iejūtīga un labsirdīga. Pieaugušo pasaule man likās kā pareizo un labo dievu pasaule. Un es ar šausmām domāju: nu kā paspēšu līdz astoņpadsmit gadīem kļūt tik gudra un laba, un pilnīga, lai nostātos līdzās pieaugušajiem! Un tad es pieaugu, ieraudzīju, sapratu un vilos – ak Dievs, cik ārprātīgi nepilnīga ir šī pasaule!

Mani daudz vairāk par visādām ārišķīgām lietām interesē visu laiku pašai būt kustībā un attīstībā. Ja te būtu kāds dīzgars, kāds guru, pie kura varētu strādāt un mācīties, mācīties... Par sevi absolūti neesmu augstās domās, jo zinu, cik Joti tālu man ir līdz pilnībai, kuru es par tādu dēvētu. Ja būtu līdzās kāds, kam līdzīnāties. Bet – paskatoties apkārt... Tāpēc sarunājos ar Visaugstāko. Ar Dievu.

Jo laicīgā limenī pēdējo gadu laikā man neviens neko nav varējis palidzēt. Grūti tīcēt, ka cilvēkiem, kuriem klājies grūti, nebūtu šādas pieredes. Man nav pilnīgi nekādu šaubu par to, ka Dievs ir. Daudzi to ir sapratuši, ka viss, kas realizējās pilsētas jubilejas laikā, nav izdarīts vienīgi ar cilvēka spēku.

Ticu, ka tiem, kuriem ir tira sirdsapziņa un kuri doto enerģiju nepatur sev, bet at-dod citiem, – caur tiem tā ari tiek dota, vadīta. Esmu bijusi tikai instruments, tāpēc lielu lomu sev nepiešķiru. ▶

Es intuītīvi zināju, ka mani sitīs krustā.

– Bet to piešķir citi.

– Man vienmēr bija intuītiva izjūta, ka pēc padarītā mani piesitis krustā. Visas legendas, tostarp pasaule par trīs tēva dēliem, ir mūžīgas dzives formulas. Protams, tas, ka likvidē aģentūru, ir sāpīgi. Kā mēs tagad zinām Rīgu astoņos gadās – dziesmās un dejās, ēšanā un ģērbšanā, arhitektūrā un svētkos, rituālos un grāmat-

niecībā... Visās niansēs un izpausmēs. Rīga – *iedvesmas pilsēta* – šis pilsētas tēla aizmetnis, šis bērniņš vēl būtu tik skaisti iz-audzināms, turklāt vēl tādam kolektīvam, kurš viņu tik Joti mil. Tas man ir sāpīgi ari kā sievietei, – ka tagad bērns jāatdod un nevis krietiņāku, gudrāku, bagātāku cilvēku rokās, kas to audzinās labāk par mani, bet – gabalos saraustīšanai, iznicināšanai...

Ar ko sevi mierināt? Ar to, ka neviens vairs notikušo nevar padarīt par nebijušu. Un tālāk katram ir tiesības izvēlēties un tiesības rikoties. Un atbildēt par sekām. Nā-kamajā rītā pēc aģentūras bezceremoniālās likvidēšanas kārtoju papirus un man bira asaras. Apkopēja, vienkāršs cilvēks, paska-tījās uz mani un teica: *Ribenas kundze, jūs nevienam neko sliktu neesat darijusi. Kā-pēc lai ar jums notiku kā slikti?*... Es pa-rasti aizdomājos trīsstāvigos kalambūros un pēc tam nevaru formulēt tādas vienkāršas lietas.

– Bet jūs taču nepaliksit bez darba – ar tādu pierdzi!

– Man nav pie kājas tas, ko daru. Šajā ci-niskajā laikā kauns tā sacit, bet es ar sirdi un dvēseli pieķeros tam, ko daru. Horoskopā par mani kā Lauvu teiks – konservatīvi, un viņiem ir grūti noiet no iemitās takas. Man vienmēr ir Joti grūti kaut ko savā dzīvē mai-nit. Bet, kad noeju no iemitās takas, nekad, nekad neskatos atpakaļ. Nekad. Es, piemēram, nezinu, kas tas ir: veca milestība nerūs. Ja no kāda cilvēka esmu aizgājusi un ja tas ir kas no pieņemtns, man ir bijis smagi, grūti un il-gi, bet nekad manas domas un sirds vairs pie tā neatgriezīsies. Un es sevi nenesu ne-kādas negācijas. Tam esmu tikusi pāri. Bet pie tā ir ilgi jāstrādā. Varu raudāt, varu pār-dzīvot, man var Joti sāpēt, bet mani nav nai-da. Visdrīzāk man ir izjūta: *Dievs, piedod vi-niem, jo viņi nezina, ko dara.*

– Ja sit par vienu vaigu, jāpagriez otrs?

– Pēc Dalailamas vizites Rigā kolēgi man uzdāvināja Viņa Svētības grāmatu. La-paspuse, kura pirmā atvērās, bija stāts par sengrieķu filozofu, kurš savam māceklim

taču tikko tevi nekrieti pazemoju? – Jā, bet man vismaz nav jāmaksā par to! – atbil-dēja māceklis. Viss ir relatīvs.

Kas to lai zina, kāda Likteņa nolemtība mūs katru gaida un kāpēc kādā no dzīves posmēm tiek dota skola, un kad tā atmaks-sies. Neteikšu, ka man vienalga, ka esmu bezgala rūdīta – nebūtu slikti dzīvot sa-biedribā, kurā visi un viss ir labs un skaists. Kā tas ir: piedzīmst tāds māzs, gaišs bērniņš, mēs viņam labu mācām... un gatavo-jam tik skarbai pasaulei. Gaišu, pozitīvu, miļu, sirsniгу. Un pēc pasaule ar savu ne-sakārtotību cilvēkam ir tikai par ciešanām. Bet tik un tā mēs visi tā audzinām savus bērnus... Ne tādēļ, lai sapītos šajās laiciga-jās cūcības, mēs esam šeit nākuši. Mūsu dvēsele ir tā gaismīja, kura jāiznes cauri dzīvei. Jāziet tie mošķu purvi un raganu birzis. Vienīgais, ko mēs varam, ir pēc ie-spējas krietiņā šo ceļu iet. Un, ja cilvēks savu iespēju robežas izdara visu, ko var iz-darīt, un ir pilnīgi godīgs, viņš drīkst cerēt.

– Ingūna, pastāstiet par savām autori-tātēm arhitektūrā!

– Visa renesances arhitektūra. Visas lie-lās likumības, kas darbojas arhitektūrā, dar-bojas arī dzīvē. Skaistuma pamatu pamats gan vienā, gan otrā ir labas proporcijas. Ar-hitektūras, tāpat kā mūzikas, visdzīlākais skaistums ir harmonija un sakārtotība. Skatīties, kas notiek pie mums, – mēs esam tik tālu no arhitektūras, cik vien tālu var aiziet. Ja sabiedrība nav sakārtota, ja individu domāšanas limenī nav sakārtots, – kāpēc lai vi-de, ko viņš rada, būtu harmoniska? Arhitek-tūra visklājā uzrāda sociālās problēmas.

Proporcijas ir svarīgas arī dzīvē – lai katram vajadzīgās daļas būtu darbs, privā-tā dzīve, lai būtu pietiekami daudz miles-tības, tuvības un vientulības... Ja tas viss ir skaistās proporcijās, mēs esam laimīgi cilvēki. Arhitektūrā augstākā pilotāža ir fa-sāde tikai ar logiem un durvīm, no kuras nāk simfonisks miers.

– Simfonisks miers... Kā gribētos to iz-just!

– Rīgas 800 gadu jubilejai ir dzījāka jē-ga nekā vienkārši vairāk vai mazāk izdevies pasākumus.

Mūsu laiks pārvērtē mediju lomu. Ja sa-summētu visu, ko rakstīja prese un rādīja televīzija, pasākumam bija jāpulcīna pāris tūkstoši skeptiski noskaņotu lautiņu, bet iz-rādījās, ka istās antenas cilvēkiem ir sirdis. Kā teica Lapsa «Mazajā princī»: *«Lūk, mans noslēpums, tas ir Joti vienkāršs: isti mēs re-dzam tikai ar sirdi. Būtiskais nav acīm sare-dzams.»* Trīs dienas augustā bija bridis, kad mana pārliecība kļuva par realitāti. ■